

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1.	
ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	7
Тема 1.1. Сутність, роль підприємництва та його особливості у сфері торгівлі	7
1.1.1. Підприємництво як соціально-економічна категорія та процес	7
1.1.2. Місце і роль торговельного підприємництва в економічній системі	14
1.1.3. Види та класифікація торговельного підприємництва	16
Питання для самоконтролю	20
Тема 1.2. Умови, чинники та принципи розвитку торговельного підприємництва	20
1.2.1. Етапи розвитку торговельного підприємництва	20
1.2.2. Принципи торговельного підприємництва	23
1.2.3. Методи та критерії вибору видів торговельного підприємництва	25
1.2.4. Специфіка підприємництва щодо здійснення торгівлі окремими товарами	29
Питання для самоконтролю	34
Тема 1.3. Порядок створення суб'єктів торговельного підприємництва та характеристика його організаційно-правових форм	35
1.3.1. Сутність організаційно-правової форми підприємницької діяльності, зміст та особливості в сфері торгівлі	35
1.3.2. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності в торгівлі	43
1.3.3. Післяреєстраційні процедури легітимізації суб'єкта підприємництва	48
1.3.4. Особливості організації суб'єктів підприємницької діяльності з іноземними інвестиціями	51
Питання для самоконтролю	53

Тема 1.4. Стратегії торговельного підприємництва.	
Основи бізнес-планування	54
1.4.1. Сутність і зміст стратегій підприємництва	54
1.4.2. Порядок та етапи розробки підприємницької стратегії	58
1.4.3. Загальні підходи до оцінки ефективності підприємницької діяльності в торгівлі	61
1.4.4. Бізнес-план: сутність, призначення та мета створення	63
Питання для самоконтролю	66
Тема 1.5. Державне регулювання підприємницької діяльності в торгівлі	66
1.5.1. Регуляторна державна політика в сфері торговельного підприємництва	66
1.5.2. Органи державного регулювання торговельного підприємництва	68
1.5.3. Захист прав підприємців та споживачів	72
Питання для самоконтролю	76
Тема 1.6. Етична та соціальна відповідальність торговельного підприємництва	77
1.6.1. Особистість підприємця та його ділові якості	77
1.6.2. Відповідальність підприємців перед персоналом, інвесторами, партнерами, акціонерами	80
1.6.3. Споживачі та захист конкуренції	82
1.6.4. Підприємництво та навколишнє природне середовище	84
Питання для самоконтролю	86
РОЗДІЛ 2.	
ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ	87
Тема 2.1 Підприємницька діяльність у сфері роздрібно́ї торгівлі	87
2.1.1. Сутність, зміст і особливості підприємницької діяльності в роздрібно́ї торгівлі	87
2.1.2. Технологія створення магазину	90
2.1.3. Особливості організації торгівлі в дрібно́роздрібно́ї мережі, пересувних торговельних об'єктах, на ринках	96
2.1.4. Особливості дистанційно́ї торгівлі	100
Питання для самоконтролю	103

Тема 2.2. Підприємницька діяльність у сфері оптової торгівлі	104
2.2.1. Оптова торгівля як сфера підприємництва	104
2.2.2. Характеристика основних видів підприємницької діяльності в оптовій торгівлі	106
2.2.3. Підприємництво в сфері надання торгівельно-посередницьких послуг	109
Питання для самоконтролю	111
Тема 2.3. Підприємницька діяльність у сфері зовнішньої торгівлі	111
2.3.1. Сутність зовнішньої торгівлі як сфери підприємництва	111
2.3.2. Процес підприємництва у сфері зовнішньої торгівлі	117
2.3.3. Підприємництво в сфері надання послуг по обслуговуванню торгівлі	119
Питання для самоконтролю	123
Тема 2.4. Підприємницька діяльність у сфері ресторанного господарства	123
2.4.1. Особливості підприємницької діяльності в сфері ресторанного господарства	123
2.4.2. Порядок створення закладу ресторанного господарства	127
2.4.3. Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства	132
Питання для самоконтролю	134
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	135

ВСТУП

В умовах ринкової економіки торговельне підприємництво набуває пріоритетного значення, оскільки створює умови для забезпечення зайнятості населення, сприяє науково-технічному прогресу та вирішує безліч завдань економічного та соціального характеру. Все вищевказане лягло в основу дисципліни «Торговельне підприємництво», місце якої у освітньому процесі визначається необхідністю опанування теоретичними та практичними основами ведення відповідної підприємницької діяльності, набуттям належних навичок зі створення та ведення підприємницької діяльності в сфері торгівлі, врахування її негативних і позитивних сторін.

Метою підготовки навчально-методичного посібника є формування системи знань і навичок стосовно торговельного підприємництва та особливостей його ведення.

Головним завданням вивчення дисципліни «Торговельне підприємництво» є формування майбутніми фахівцями теоретичних знань та практичних навичок торговельної сфери, засвоєння основних термінів та понять торговельного підприємництва, організації та управління підприємницькою діяльністю на ринку товарів та послуг, здобуття практичних професійних навичок та умінь для підвищення конкурентоспроможності працівника торговельної сфери.

У результаті вивчення дисципліни студент буде мати уявлення про: теоретичні основи торговельного підприємництва; види підприємницьких утворень в торгівлі; послідовність заснування власної справи; основи бізнес-планування; порядок державної реєстрації; особливості підприємницької діяльності в оптовій та роздрібній торгівлі; специфіку сфери ресторанного господарства; етичну та соціальну відповідальність у сфері торговельного підприємництва.

Освоєння матеріалу навчально-методичного посібника «Торговельне підприємництво» дозволить студентам: користуватися нормативними документами, що регулюють торговельну діяльність; ефективно здійснювати управлінські функції на кожному етапі підприємницького циклу; оцінювати результативність і підвищувати конкурентоспроможність підприємницької діяльності у сфері торгівлі.

Предметом дисципліни є комплексна система вивчення положень торговельного підприємництва, його створення, аналізу й прогнозування та безпечного ведення.

Навчально-методичний посібник розрахований на здобувачів вищої освіти, викладачів, а також широке коло читачів, які цікавляться підприємницькою діяльністю у сфері торгівлі.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тема 1.1. Сутність, роль підприємництва та його особливості у сфері торгівлі

1.1.1. Підприємництво як соціально-економічна категорія та процес.

1.1.2. Місце і роль торговельного підприємництва в економічній системі.

1.1.3. Види та класифікація торговельних об'єктів.

1.1.1. Підприємництво як соціально-економічна категорія та процес

Підприємництво
це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Рис. 1.1.1.1. Визначення категорії «підприємництво»

Основна мета підприємницької діяльності
виробництво й пропозиція ринку такого товару, який би викликав зацікавленість споживачів та забезпечував підприємцю прибуток.

Рис. 1.1.1.2. Основна мета підприємницької діяльності

Об'єкт підприємництва
це сукупність певних видів економічної діяльності, в межах якої шляхом комбінації ресурсів підприємць домагається максимізації доходу.

Рис. 1.1.1.3. Визначення об'єкта підприємництва

Суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) можуть бути:
– громадяни України, інших держав, особи без громадянства, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності;
– юридичні особи всіх форм власності, встановлених Законом України «Про власність»;
– об'єднання юридичних осіб, що здійснюють діяльність в Україні на умовах угоди про розподіл продукції.

Рис. 1.1.1.4. Суб'єкти підприємницької діяльності

Характеристика суб'єктів підприємництва

Характеристика суб'єктів підприємництва			
Види підприємництва	Суб'єкти підприємництва	Критерії, що мають виконуватися одночасно	
		Чисельність працюючих, осіб	Річний дохід, млн євро (за середньорічним курсом НБУ)
Мікропідприємство	Фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці	< 10	< 2,0
	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	< 10	< 2,0
Мале підприємство	фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці	< 50	< 10,0
	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	< 50	< 10,0
Середнє підприємство	фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці	Суб'єкти підприємництва, що за своїми ознаками не можуть бути класифіковані як малі або великі	
	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності		
Велике підприємство	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	> 250	>50,0

Не допускається заняття підприємницькою діяльністю таких категорій громадян:
– військовослужбовців, службових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату, а також органів державної влади і управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств;
– особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не можуть бути зареєстровані як підприємці з правом здійснення відповідного виду діяльності до закінчення терміну, встановленого вироком суду;
– особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не можуть бути зареєстровані як підприємці, не можуть виступати співзасновниками підприємницької організації, а також займати в підприємницьких товариствах та їх спілках (об'єднаннях) керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Рис. 1.1.1.5. Категорії громадян, які не допускаються до заняття підприємницькою діяльністю

Ознаки підприємництва:
– значно більший ступінь свободи та самостійності у виборі напрямів і методів діяльності, прийнятті рішень та несенні відповідальності за ці рішення;
– інноваційний характер діяльності та відповідно набагато більший рівень ризикованості підприємницької діяльності;
– орієнтація на досягнення комерційного успіху.

Рис. 1.1.1.6. Ознаки підприємництва

Таблиця 1.1.1.2

Еволюція теорій підприємництва

Еволюція теорій підприємництва			
Етап	Теорія	Представники	Зміст
1	2	3	4
XVII–XVIII ст.	Підприємництво як діяльність в умовах ризику	Р. Кантільон	Підприємництво розглядається як вид господарської діяльності, яка не пов'язана безпосередньо із вкладенням капіталу, а спрямована на прийняття рішень в умовах невизначеності.

Продовження таблиці 1.1.1.2

1	2	3	4
XIX – перша половина XX ст.	Підприємництво як раціоналізація факторів виробництва	Ж.Б. Сей, А. Маршалл, Дж. Б. Кларк, Ф. Уокер	Підприємництво передбачає раціональну комбінацію факторів для отримання стабільного прибутку, що можливо за рахунок виконання організаційної функції.
	Теорія доданої вартості	К. Маркс	Підприємництво пов'язується із експлуатацією найманих працівників для власного збагачення.
	Теорія підприємницького духу	В. Зомбарт, М. Вебер	Основою підприємництва є раціональна господарська діяльність, що передбачає організацію людей на здійснення корисної спільної справи.
Перша половина – середина XX ст.	Підприємництво як новаторство	Й. Шумпетер	Підприємництво – діяльність із прийняття ризику під час впровадження інновацій.
	Підприємництво як оптимізація обмінів	Л. фон Мізес, Ф.А. фон Хайек, І. Кірцнер	Підприємництво розглядається як діяльність із пошуку та отримання вигод від ринкових ситуацій, де можливі коректування ринкової інформації (як правило, цін). Функція підприємця полягає у пошуку таких комбінацій попиту та пропозиції («точок ринку»), де можлива оптимізація ціни або торг.
	Теорія підприємницької поведінки	І. Тюнен, Ф. Найт, М. Добб	Підприємництво розглядається як діяльність із прогнозування основних параметрів розвитку виробництва в умовах невизначеності і отримання вигод від реалізації таких прогнозів.

Закінчення таблиці 1.1.1.2

1	2	3	4
Перша половина – середина XX ст.	Кейнсіанство	Дж. Кейнс	Підприємницька діяльність вимагає обов'язкового втручання держави з метою перерозподілу багатства та інвестицій для вирішення проблем соціально-економічного розвитку.
Друга половина XX ст. – по теперішній час	Теорія інноваційної економіки та підприємницьке суспільство (підприємницьке управління)	П. Друкер, А. Тоффлер, Дж. Несбіт, П. Абурден, Б. Карлофф	Підприємництво – практична діяльність із запровадження нових форм організації бізнесу, що спрямована на розробку ідей, які руйнують попередні рішення, товари, послуги, виробництво.
	Біологічні концепції підприємництва	Дж. Бірнс, Д. Міллер, Дж. Барон, А. Ньюман	Підприємництво – господарська діяльність із прийняття ризику, яка суттєво залежить від гендерних особливостей підприємця, що зумовлюють відмінності в культурі, поведінці, когнітивних здібностях.
	Теорія соціального підприємництва	Р. Мартін, С. Осберг, Г. Діз	Підприємництво – господарська діяльність, спрямована на соціальні перетворення за рахунок інновацій.
	Теорія внутрішньофірмового підприємництва (інтрапренерства)	Г. Піншо, Р. Вундерер, М. Хізріч, Т. Пітерс, Х. Віссема	Інтрапренерство – децентралізація та реалізація підприємницьких цілей всередині організації.

Функції підприємництва:
– <i>інноваційна (творча) функція</i> – полягає в сприянні генеруванню та реалізації нових комерційних ідей, здійсненню техніко-економічних, наукових розробок, проєктів, що пов’язані з господарським ризиком;
– <i>ресурсна функція</i> – передбачає мобілізацію на добровільних засадах матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних, інтелектуальних та інших ресурсів;
– <i>організаційна функція</i> – полягає в організації виробництва, збуту, маркетингу, реклами тощо, зводиться до поєднання ресурсів в оптимальних пропорціях здійснення контролю за їх виконанням;
– <i>стимулююча (мотиваційна) функція</i> – зводиться до формування стимулюючого (мотиваційного) механізму ефективного використання ресурсів з урахуванням досягнень науки, техніки, управління, організації виробництва, максимального задоволення потреб споживача.

Рис. 1.1.1.7. Функції підприємництва

Основні види підприємницької діяльності:		
<i>Виробниче підприємництво</i> – діяльність з виробництва та надання послуг матеріального характеру (машинобудування, харчова промисловість, будівництво, транспорт та ін.).	<i>Торговельне підприємництво</i> – діяльність у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує її реалізацію шляхом надання відповідних послуг (торгові дома, оптові бази, підприємства роздрібноі торгівлі, діяльність брокера та ін.).	<i>Фінансове підприємництво</i> – пов’язане з обігом вартостей (комерційні банки, страхові компанії, фондові, валютні біржі, аудиторські фірми та ін.).

Рис. 1.1.1.8. Основні види підприємницької діяльності

Процес підприємництва
це діяльність підприємця, яка включає в себе всі етапи створення і розвитку власної ідеї, починаючи від її пошуку і закінчуючи комерційним втіленням її в життя.

Рис. 1.1.1.9. Визначення категорії «процес підприємництва»